

procedure. So today, given the trends of our time, civil procedure should be investigated as a social value, whose effectiveness is ensured through its unification, differentiation and harmonization.

Key words: pre-revolutionary civil procedure, civil procedural activities, justice, claim, protection of rights, social value.

УДК 347.254:347.961.1:347.91 (477)

О. О. КАРМАЗА

ЗАХИСТ ЖИТЛОВИХ ПРАВ У ЦИВІЛІСТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Розкриваються особливості захисту житлових прав громадян нотаріального, цивільного та виконавчого процесах. Звертається увага на самостійність і можливість паралельного існування нотаріального, цивільного та виконавчого процесів у сфері захисту житлових прав громадян в Україні. Визначено основні аспекти взаємодії нотаріального, цивільного та виконавчого процесів. Доведено, що охорона та захист прав громадян потребує комплексного дослідження: від реалізації суб'єктивних прав у нотаріальному процесі, їхньому захисті у цивільному процесі та відновленні – у виконавчому процесі. Відтак, об'єднання нотаріального, цивільного та виконавчого процесів спільною метою, а саме, охорона та захист суб'єктивних прав громадян, пропонуємо розглядати в теорії цивілістичного процесу.

Ключові слова: нотаріальний процес, цивільний процес, виконавчий процес, захист прав, захист житлових прав.

Кармаза А. А. Защита жилищных прав в цивилистическом процессе

Раскрываются особенности защиты жилищных прав граждан в нотариальном, гражданском и исполнительном процессах. Обращается внимание на самостоятельность и возможность параллельного существования нотариального, гражданского и исполнительного процессов в сфере защиты жилищных прав граждан в Украине. Определены основные аспекты взаимодействия нотариального, гражданского и исполнительного процессов. Доказано, что охрана и защита прав граждан требует комплексного исследования от реализации субъективных прав в нотариальном процессе, их защите в гражданском процессе и восстановлении в исполнительном процессе. Поэтому объединение нотариального, гражданского и исполнительного процессов

© Кармаза Олександра Олександрівна – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту права ім. князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом

общей целью, а именно, охрана и защита субъективных прав граждан, нами предлагается рассматривать в теории цивилистического процесса.

Ключевые слова: нотариальный процесс, гражданский процесс, исполнительный процесс, защита прав, защита жилищных прав.

Karmaza Oleksandra. Protection of housing rights in the civilistic process

The article discloses peculiarities of protection of housing rights of citizens within notary, civil and enforcement procedures. Special attention is drawn to autonomy and possibility of parallel co-existence of notary, civil and enforcement procedures in the field of protection of Ukrainians' housing rights. The main aspects of the interaction notary, civil and enforcement processes. It was proved that security and protection of civil rights and interests of citizens require a complete research: from realization of rights in notarial process, protection of them in civil process and restoration of rights in executive process. Thus, we propose to consider unification of notarial, civil and executive processes under a mutual purpose in the framework of civilistic process theory.

Key words: enforcement procedures, notary procedures, civil procedures, protection of rights, protection of housing rights.

Згідно зі статтею 3 Конституції України утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду (стаття 47 Конституції). Права і свободи громадян захищаються судом (стаття 55 Конституції). Судові рішення є обов'язковими до виконання на всій території України (стаття 124 Конституції України). Таким чином, на законодавчому рівні громадянам гарантується та забезпечується захист їхніх житлових прав.

Вибір конкретної форми захисту житлових прав громадян обумовлений юридичною природою житлових прав. Так, наприклад, в разі відкриття спадщини, до складу якої входить житло, захист житлових прав спадкоємців, здійснюється в нотаріальному процесі. Однак, коли виникає спір щодо житла, спір розглядається в судовому порядку. Про повноцінне відновлення порушених житлових прав громадян доцільно говорити лише тоді, коли судове рішення не тільки набрало законної сили, але й добровільно чи примусово виконано. Крім того, відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» підлягає виконанню виконавчий напис нотаріуса як виконавчий документ. Тобто, захист житлових прав у виконавчому процесі здійснюється у тісній взаємодії та

взаємозв'язку із захистом цих же прав в нотаріальному та цивільному процесі.

Отже, умовою об'єднання нотаріального, цивільного та виконавчого процесів як самостійних юридичних процесів є забезпечення охорони та захисту житлових прав громадян в Україні. Нами пропонується об'єднання цих юридичних процесів в аспекті забезпечення охорони та захисту житлових прав розглядати через призму цивілістичного процесу.

Термін «цивілістичний процес» не використовується в законодавстві України. На доктринальному рівні він є відомим, однак мало дослідженим. Тому, дослідження правової природи цивілістичного процесу та його значення для правової системи України є актуальним.

У вітчизняній правовій науці проблемам взаємозв'язку та взаємодії нотаріального, цивільного та виконавчого процесів приділено належну увагу, зокрема, М. Костицьким¹, Л. Кондрат'євою², О. Кармазою³, М. Курилом⁴, С. Щербак⁵ та ін. Проте правова категорія «цивілістичний процес», хоча і використовується у наукових працях (С. Щербак «Судові та виконавчі процедури в цивілістичному процесі», Л. Талан «Виконавче провадження в структурі цивілістичного процесу», Т. Кучер «Ментальне оброблення доказів як етап процесу доведення у цивілістичному процесі», О. Кармаза «Концепції охорони та захисту житлових прав у цивілістичному процесі»), однак є малодослідженою.

Науковцями та практиками виділяється судова та позасудова форми державного захисту житлових прав громадян. До позасудової форми державного захисту відноситься нотаріальний, виконавчий, адміністративний захист безспірних цивільних прав та інтересів, який здійснюється на підставі вільного волевиявлення зацікавленої особи у межах та порядку, встановленому законом. Натомість вибір форми державного захисту житлових прав громадян залежить від наявності чи відсутності спору про право.

Відповідно до ст. 15 Цивільного кодексу України кожна особа має право на захист свого права у разі його порушення, невизнання чи оспорювання. Тобто, у разі існування спору про право на житло захист прав та інтересів громадян здійснюється в цивільному процесі шляхом подачі позову. Способами захисту прав та інтересів

громадян в суді згідно зі статтею 16 цього Кодексу є: визнання права, визнання правочину недійсним, припинення дії, яка порушує право, припинення правовідношення тощо. Безпосереднє виконання судових рішень, а також виконавчого напису нотаріуса (процедура виконання рішення на підставі виконавчого документу) відбувається у виконавчому процесі. Тобто, в результаті вчинення виконавчих процесуальних дій державними і приватними виконавцями у виконавчому процесі на практиці відбувається відновлення житлових прав громадян, а в правовій науці мова йде про захист прав у виконавчому процесі.

Крім того, захист житлових прав громадян здійснюється і тоді, коли права мають безспірний характер, тобто відсутній спір про право. Так, наприклад, справи про визнання спадщини відумерлою, розглядаються судом в порядку окремого провадження в цивільному процесі. Відповідно до статті 18 Цивільного кодексу України нотаріус здійснює захист прав шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадках і в порядку, встановленому законом. Тобто, захист безспірних прав відбувається не тільки у цивільному процесі. Таким чином, у разі коли нотаріус в порядку, в спосіб та в межах, встановлених законом, вчиняє нотаріальні дії, які мають безспірний характер, в теорії нотаріального процесу мова йде про вчинення нотаріально-процесуальних дій в межах конкретного нотаріального провадження, як-от: провадження стосовно вчинення виконавчого напису⁶.

Вважаємо, що захист житлових прав громадян потребує комплексного дослідження: від реалізації таких прав у нотаріальному процесі, їхньому захисті у цивільному процесі та відновленні – у виконавчому процесі. Відтак, об'єднання цих самостійних юридичних процесів спільною правовою метою, а саме, реалізація, охорона, захист та відновлення житлових прав громадян, на науковому рівні пропонуємо розглядати через призму цивілістичного процесу. Таким чином, цивілістичний процес є узагальнюючою науковою категорією, яка використовується стосовно об'єднання взаємозв'язаних самостійних юридичних процесів у сфері приватного права, в яких в межах, в спосіб та в порядку, встановлених законом, охороняються та захищаються права громадян.

Слушним є науковий висновок про те, що цивілістичний процес об'єднує як цивільний та господарський процеси (судова форма дер-

жавного захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб), так і виконавчий та нотаріальний процеси (позасудова форма державного захисту). Крім того, концепцію цивілістичного процесу слід розглядати також і через призму альтернативних недержавних форм захисту прав. Так, у разі коли мова йде про вирішення спору в результаті залучення посередника – медіатора, використовується низка процесуальних «інструментів» для вирішення справи по суті. Наприклад, процес медіації складається із процесуальних стадій (етапів), на кожній з яких за допомогою процесуальних дій досягається мета та завдання, перехід від однієї стадії до іншої можливою у разі повного виконання завдань (досягнення мети) попередньої стадії процесу. Тобто, медіаційний процес (переговори сторін спору), порядок розгляду справи у третейському суді мають процесуальний зміст та форму, а також характеризуються послідовністю процесуальних дій у досягненні мети, наявністю учасників процесуальної правосуб'єктності, тощо. Звертаємо увагу, що на відміну від третейського розгляду справи, який відбувається із дотриманням норм Закону України «Про третейські суди» та також є альтернативною недержавною формою захисту інших цивільних (а не житлових) прав, порядок розгляду справи в медіаційному процесі не має нормативно-правового підґрунтя в Україні. Разом з тим, на сьогодні національне законодавство Австрії, Німеччини, Польщі, Грузії, США, Великобританії та інших іноземних держав врегулювало відносини в процесі медіації. В Україні існує нагальна необхідність прийняття такого акту.

Отже, цивілістичний процес охоплює як судову та позасудову форми державного захисту, так і альтернативні недержавні форми захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб. Концепція захисту прав у цивілістичному процесу включає декілька самостійних юридичних процесів, а також альтернативні процеси (процесу медіації, третейського процесу). Призначення цивілістичного процесу – гармонізація суспільних правовідносин у сфері приватного права, сприяння реформуванню процесуального законодавства у сфері приватних відносин з урахуванням принципу свободи вибору форми захисту прав та спрощення процедури розгляду справ в позасудових формах захисту прав громадян. Цивілістичний процес, об'єднуючи різні самостійні форми захисту прав громадян, спонукає

приватне право та процес працювати як єдина злагоджена система, знімаючи та попереджуючи конфлікти.

Захист житлових прав у цивільничному процесі слід розглядати як процесуальну діяльність щодо захисту та відновлення прав, свобод та інтересів громадян, яка здійснюється у порядку, в спосіб та в межах, визначених законом, уповноваженим законом органом чи особою. Так, захист прав у нотаріальному процесі здійснюється на підставі та у порядку, визначеному Законом України «Про нотаріат», у виконавчому процесі – Законом України «Про виконавче провадження», у цивільному процесі – Цивільним процесуальним кодексом України (далі – ЦПК) тощо. Тобто, нотаріус, суддя та державний і приватний виконавець, які за законом здійснюють охорону та захист житлових прав, зобов'язані діяти на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Таким чином, єдність охорони та захисту житлових прав у юридичних процесах досягається через реалізацію уповноваженими законом органами і особами законодавчо-визначеної взаємодії, яка ґрунтується на розмежуванні повноважень та функцій між цими органами та особами, а також дотриманні вимог Конституції та законів України при досягненні спільної мети – охороні та захисті житлових права громадян.

Так, відповідно до статті 124 Конституції України, а також вимог ЦПК та Закону України «Про судоустрій та статус суддів» суд бере участь у законодавчо-визначеному механізмі захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних житлових прав у цивільничному процесі через здійснення правосуддя. Тобто, у разі виникнення спору щодо права на житло – спір вирішується в судовому порядку. Крім того, у разі відкриття нотаріусом спадкової справи, в якій до складу спадщини входить житло, та виникнення у спадкоємців спору про право на це житло, спір вирішується також в суді. Таким чином, захист житлових прав у нотаріальному процесі припиняється, а подальший захист прав здійснюється у цивільному процесі.

Крім того, аналіз ст. 18 ЦК дає підстави дійти висновку про взаємодію та взаємозв'язок нотаріального і виконавчого процесів з метою захисту житлових прав. Так, наприклад, для задоволення вимог стягувача за договором найму (оренди) житла нотаріус у разі

відсутності спору вчиняє виконавчий напис про звернення стягнення на кошти боржника. При цьому згідно зі ст. 90 Закону України «Про нотаріат» стягнення коштів, обумовлених договором найму (оренди) житла за виконавчим написом, провадиться у порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження». Таким чином, відповідно до ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» виконавчий напис нотаріуса є виконавчим документом, на підставі якого відкривається та здійснюється виконавче провадження в порядку та в спосіб, визначені цим Законом.

Забезпечення житлових прав у цивілістичному процесі ґрунтується, зокрема, на принципі комплексності охорони та захисту житлових прав. Так, нотаріуси здійснюють забезпечення безспірних житлових прав громадян у межах повноважень, наданих їм Конституцією, законами України «Про нотаріат», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про міжнародне приватне право» тощо, та у спосіб, визначений законом, зокрема, Законом України «Про нотаріат», ЦК, Житловим та Сімейним кодексами України тощо. Науково-практичний аналіз норм Закону України «Про нотаріат» засвідчив, що забезпечення житлових прав громадян в нотаріальному процесі доцільно розглядати через призму вчинення нотаріусом нотаріально-процесуальних дій у межах нотаріального провадження щодо житла із дотриманням матеріальних (норм житлового, сімейного і цивільного права) та процесуальних норм (норм нотаріального процесу), закріплених у законодавчих актах України.

Так, наприклад, захист житлових прав в нотаріальному провадженні щодо: посвідчення безспірного права полягає у тому, що нотаріус, здійснивши низку нотаріальних процесуальних дій, визначених законом, видає, зокрема, свідоцтво про право на спадщину та здійснює державну реєстрацію прав на житло (відтак нотаріальний процес взаємодіє із адміністративним процесом в аспекті надання адміністративних послуг); посвідчення безспірних фактів – нотаріус посвідчує договір купівлі-продажу житла та здійснює державну реєстрацію прав на житло (взаємодія нотаріального та адміністративного процесу); з надання документам виконавчої сили – нотаріус вчиняє виконавчий напис тощо. Тобто, захист житлових прав у нотаріальному процесі здійснюється нотаріусом (чи іншою

уповноваженою законом особою, у межах її повноважень) шляхом юридичного підтвердження, закріплення та державної реєстрації прав на житло громадян, а також шляхом захисту порушеного безспірного права.

Варто зазначити, що цивілістичний процес, спрямований на забезпечення житлових прав, на практиці може й не об'єднувати декілька юридичних процесів, оскільки, наприклад, захист житлових прав громадян, за умови їх безспірності, буде здійснюватися лише у нотаріальному процесі. Наприклад, на вимогу наймача і наймодавця письмовий договір найму житла посвідчується нотаріусом. У разі, якщо протягом дії такого договору чи після його припинення в сторін не виникає спору, мова йде про забезпечення житлових прав лише в нотаріальному процесі, тобто без подальшого їхнього захисту в інших юридичних процесах, які входять до складу цивілістичного процесу.

«Повноцінний» захист житлових прав, які мають спірний характер, можливий лише у разі взаємодії у цивілістичному процесі самостійних юридичних процесів (наприклад, законом обумовлено відкриття виконавчого провадження (виконавчого процесу) після набрання чинності рішення суду (цивільного процесу)). Отже, у теорії цивілістичного процесу мова йде про взаємозв'язок та взаємодію самостійних цивільних юридичних процесів, які стосуються забезпечення одного і того ж права на житло, та які слідують один за одним, оскільки такий порядок визначено законом, однак тривалість процесуальних строків у кожному із таких юридичних процесів є різною та встановлюється законом.

Захист житлових прав у виконавчому процесі здійснюється в межах повноважень виконавців та в спосіб, визначений Законом України «Про виконавче провадження», із дотриманням вимог Конституції та інших законів України, зокрема, ЖК та ЦК, Закону України «Про міжнародне приватне право», чинних міжнародних договорів України. Науково-практичний аналіз змісту норм Закону України «Про виконавче провадження» дає підстави дійти висновку, що до повноважень органів державної виконавчої служби та приватних виконавців у сфері забезпечення житлових прав, зокрема відноситься виконання рішень судів та інших органів, що за законом підлягають примусовому виконанню. Натомість, відповідно до

статті 5 Закону України «Про виконавче провадження» приватні виконавці не мають права примусово виконувати рішення щодо виселення та вселення фізичних осіб, а також інші рішення, перелік яких визначено в цій статті Закону. Звертаємо увагу, що інститут приватних виконавців для України є новим, і був започаткований із прийняттям нового Закону України «Про виконавче провадження», який на науковому та теоретичному рівнях потребує ґрунтовних досліджень⁷.

Таким чином, принцип єдності забезпечення житлових прав у цивілістичному процесі, а саме у виконавчому процесі, проявляється в захисті та відновленні таких прав шляхом здійснення передбачених цим Законом примусових заходів, зокрема: звернення стягнення на житло (статті 48, 50, 51), арешту житла (ст. 56), зняття арешту із житла (ст. 59), конфіскації житла (ст. 62), виселення боржника (ст. 66), вселення особи (ст. 67).

Варто також зазначити, що захист житлових прав у виконавчому процесі може відбуватися «паралельно» з цивільним процесом. Наприклад, відповідно до статті 4 Закону України «Про виконавче провадження» у разі невідповідності виконавчого документа вимогам, передбаченим цією статтею, стягувач має право звернутися до суду чи іншого органу (посадової особи), що видав виконавчий документ, щодо приведення його у відповідність із зазначеними вимогами. Тобто, у цивілістичному процесі виникає «паралельність» юридичних процесів, спрямованих на забезпечення житлових прав, а саме: цивільного та виконавчого, чи нотаріального та виконавчого. Однак, тривалість процесуальних строків у юридичних процесах є різною: цивільний процес закінчується раніше, ніж виконавчий процес. Також зазначимо, що «паралельність» існування самостійних цивільних юридичних процесів можливе за умови відсутності в цивілістичному процесі дублювання дій, спрямованих на охорону, захист і відновлення житлових прав (наприклад, недопущення одночасного здійснення наказного провадження та нотаріального провадження щодо стягнення коштів за комунальні послуги тощо).

Загальновідомо, що захист житлових прав у цивільному процесі займає особливе місце серед державних форм захисту, має універсальний характер та гарантується Конституцією України. Так, відповідно до ст. 124 Конституції суди здійснюють правосуддя в

Україні, яке є самостійною галуззю державної діяльності, і в контексті ст. 55 Конституції, здійснюючи його на засадах верховенства права, забезпечують функцію захисту майнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та/або юридичних осіб у сфері цивільних правовідносин (Рішення КСУ від 10 січня 2008 року № 1-рп/2008). Тобто, суд як єдиний орган державної влади, який здійснює правосуддя, не може відмовити в правосудді, якщо громадянин вважає, що його житлові права порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації, або мають місце інші ущемлення прав осіб.

Як вже зазначалося, захист житлових прав у цивільному процесі відбувається з дотриманням вимог ст. ст. 19, 124 та 129 Конституції та відповідно до приписів, зокрема ст. 4 ЦПК, за якою здійснюючи правосуддя, суд захищає житлові права та інтереси осіб у спосіб, визначений законом України. Тобто, відповідно до ст. 16 ЦК способами захисту житлових прав у суді є: визнання права на житло (застосовується у випадку виникнення спору щодо права на житло); визнання правочину щодо житла недійсним (має місце у випадку укладення оспорюваного правочину); примушення до виконання обов'язку у натурі (полягає у вимозі до зобов'язаної особи вчинити дію або відмовитися від дії); припинення житлового правовідношення тощо.

Також зазначимо, що, на нашу думку, захист житлових прав у цивільному процесі у випадках, встановлених законом, може здійснюватися після забезпечення таких прав у нотаріальному процесі. Відтак ми підтримуємо з деяким уточненням пропозицію науковців і практиків про закріплення на законодавчому рівні інституту забезпечення доказів нотаріусом. Вважаємо, що з метою ефективного захисту житлових прав у суді більш дієвим способом захисту прав у нотаріальному процесі є забезпечення доказів нотаріусом до відкриття цивільного провадження в справах, пов'язаних із житлом.

Загальновідомо, що єдиним державним органом, який вирішує житловий спір в Україні, є суд. Альтернативного законодавчо-визначеного механізму вирішення таких спорів в Україні не має. Утім, іноземні країни (наприклад, Німеччина, Франція, Швейцарія) законодавчо врегулювали процедуру медіації. Тому пропонується альтернативний метод врегулювання житлових спорів у цивілістичному

процесі без звернення до суду – переговори сторін спору, які відбуватимуться за участі нотаріуса як медіатора в нотаріальному процесі за умови вирішення цього питання в правовому, організаційному та професійному рівнях. Таким чином питання медіації в нотаріальному процесі є актуальним та потребує додаткових досліджень.

Таким чином, цивілістичний процес охоплює як судову та позасудову форми державного захисту, так і альтернативні недержавні форми захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб. Відтак, в широкому розумінні концепція забезпечення прав у цивілістичному процесу включає декілька самостійних юридичних процесів, а також альтернативні процеси (процес медіації, процес третейського розгляду). Теоретична модель цивілістичного процесу обґрунтовується його процесуально-правовою природою, структурою, взаємозв'язком та взаємодією самостійних цивільних юридичних процесів, особливим місцем нотаріального процесу як саморегулятивного механізму забезпечення безспірних житлових прав, забезпечувальним змістом цивільного та виконавчого процесів щодо захисту та відновлення житлових прав, а також можливістю вирішити спір за допомогою посередника – медіатора.

1. Костицький М. В. Деякі філософсько-методологічні проблеми цивільного, нотаріального, виконавчого та інших процесів // Актуальні проблеми теорії і практики нотаріального, цивільного, виконавчого процесу: їх співвідношення та взаємодія / За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Я. Фурси. Київ: ЦУЛ, 2013. С. 10-13. **2. Кондрат'єва Л. А.** Співвідношення правосуддя з цивільних справ з виконавчим провадженням // Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів: збірник наукових праць за результатами Третьої міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 14-15 червня 2012 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. С. 160-164. **3. Кармаза О. О.** Взаємодія нотаріального, цивільного та виконавчого процесів у сфері захисту житлових прав громадян в Україні: загальнотеоретичні положення // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2013. Вип. 21. Ч. 1. Т. 1. С. 224–227. **4. Курило М. П., Ясинюк М.М.** Виконання судових рішень як стратегічна мета судово-правової реформи в Україні // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2012. № 2. С. 66-69. **5. Щербак С. В.** Исполнительный и нотариальный процессы: вопросы взаимосвязей // Цивилистическая процессуальная мысль: Международный сборник научных статей. Выпуск 2 «Нотариальный процесс» / Под ред. д.ю.н., профессора С. Я. Фурси. Київ: ЦУЛ, 2013. 480 с. **6. Фурса С. Я.** Современные проблемы нотариата и исполнительной службы и

научные пути их решения // Актуальні проблеми теорії і практики нотаріального, цивільного, виконавчого процесу: їх співвідношення та взаємодія / За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Я. Фурси. Київ: ЦУЛ, 2013. С. 337-339. 7. Кармаза О.О. Новації у сфері виконавчого процесу: аналіз деяких норм законопроектів у сфері виконавчого провадження // *Sciencia vincemus! Науковою переможемо: матеріали 2-ї міжнародної науково-практичної конференції «Нотаріат, адвокатура, суд, виконавче провадження: актуальні проблеми»* / Ред. кол.: С.Я. Фурса, О.О. Дерій, О.М. Нікітюк. Київ: ЦУЛ, 2016. С. 333-335.

Karmaza Oleksandta. Protection of housing rights in the civilistic process

In legal doctrine it is proposed to distinguish judicial and non-judicial forms of state protection of civil rights and interests of citizens. A non-judicial form contains notarial, executive, consular and administrative protection of indisputable rights and interests carried out on the basis of free expression of the will of an interested person in the framework and in order stated by law.

The choice of state form of protection of rights and interests of citizens depends on presence or absence of a dispute over a right.

The Article 55 of the Constitution of Ukraine states that rights and freedoms of citizens are protected by courts. According to the Article 15 of the Civil Code of Ukraine everyone has a right to protection of his civil right in case of violation, non-recognition or contestation of it. So in case of existence of a dispute over a right the protection of rights and interests of citizens is performed in the framework of civil process. The means of protection of rights and interests of citizens in court in accordance with Article 16 of this Code include the recognition of right, recognition of transaction invalid, termination of action violating a right, termination of legal relation, etc.

Direct execution of court decisions as well as execution endorsement are performed in executive process. So that, the result of executive procedural acts of state and private executors in executive process in practice is restoration of civil rights of citizens, and in legal science it involves the protection of civil rights in executive process.

The protection of civil rights of citizens is also performed when the rights are indisputable, so when there is no dispute over a right. According to the Article 18 of the Civil Code of Ukraine a notary performs the protection of civil rights by making an executive endorsement on a document of indebtedness in cases and in order stated by law. So that the protection of civil rights conforms to the rules of the notarial process. Furthermore, in case when a notary in order and within frames stated by law makes notarial acts the list of which is determined by law and that are of indisputable character, notarial and procedural acts are considered in legal science in the context of protection and security of civil rights of citizens.

Therefore the protection and security of civil rights require a complete research: from realization of rights in notarial process, the protection of them in civil process and restoration of them in executive process. Consequently, unification of these separate legal processes under mutual purpose, in particular, for providing protection and security of rights of citizens, on scientific level we propose to consider in the context

of civilistic process. The notion “civilistic process” is a scientific category and is used for generalization of separate civil legal processes as notarial, civil and executive.

Civilistic process in the context of protection and security of civil rights of citizens is a resumptive scientific and legal category which unites under a mutual legal purpose separate civil legal processes (notarial, civil and executive) in which, within framework, in a manner and in order stated by law, civil rights of citizens are protected and secured.

Key words: enforcement procedures, notary procedures, civil procedures, protection of rights, protection of housing rights.

УДК 327.1

О. А. ХАЛАБУДЕНКО

О НОРМАХ ПРАВА ВООБЩЕ И НОРМАХ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА В ЧАСТНОСТИ: НЕКОТОРЫЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ЗАМЕЧАНИЯ

Обосновывается необходимость дифференциации понятий: «норма права», «нормативное высказывание о норме права», «нормативное правило» и «правило поведения», каждое из которых обладает особенностями референции к действующему субъекту. Подвергается критике легитимация нормативного высказывания экономической эффективностью соответствующих нормативных правил и утверждается, что границами, фундирующими содержание нормативных предписаний, служат моральные императивы – «мораль долга» и «мораль стремления». Утверждается, что нормативное правило и правило поведения регулирует поведение субъекта, реализуемое в различных правовых формах. Автор делает вывод, что поведение субъекта оценивается в практике применения юрисдикционными органами нормативного правила посредством индуктивного умозаключения. Определенность нормативного высказывания достигается не в нем самом, но в практике его применения.

Ключевые слова: норма права, нормативное высказывание, нормативное правило, правило поведение, моральные императивы, эффективность, целесообразность, истинность, правильность, нормативная конструкция, юридическая конструкция.

Халабуденко О. А. Про норми права взагалі та про норми цивільного права зокрема: деякі методологічні зауваження

Обґрунтовується необхідність диференціації понять: «норма права», «нормативний вислів про норму права», «нормативне правило» і «правило по-